

Наталія КРАВЕЦЬ,

orcid.org/0000-0002-7455-3236

кандидат історичних наук,

викладач кафедри гуманітарних наук

Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

(Львів, Україна) *kravets.natala@gmail.com*

Ігор СОЛЯР,

orcid.org/0000-0003-0439-6957

доктор історичних наук, професор,

директор

Інституту українознавства імені І.П. Крип'якевича Національної академії наук України

(Львів, Україна) *isoliar@ukr.net*

ВІЙСЬКОВА ТА ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАСИЛЯ ПРОХОДИ (1890–1971) У ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ

Мета статті – здійснити історіографічний аналіз досліджень, присвячених діяльності українського військового та громадсько-політичного діяча, підполковника Армії УНР, військового історика Василя Проходи. Методологія дослідження має міждисциплінарний характер, однак передусім ґрунтується на структурно-функціональному системному аналізі історіографічних фактів та методі критичного аналізу документального матеріалу. Наукова новизна: у статті подається історіографічний аналіз діяльності Василя Проходи – відомого військово-політичного та громадсько діяча, діяльність якого у роки Першої світової війни та післявоєнний період належним чином не відображена в українських та закордонних дослідженнях.

Вивчення релевантних історіографічних джерел дає підстави виокремити три історіографічні періоди, невіддільні від загальних тенденцій розвитку вітчизняної історичної науки та суспільства. Хронологічні межі першого періоду, військово-політична діяльність В. Проходи у роки Першої світової війни охоплюють 1914–1918 рр., другий післявоєнний період 1919–1921 рр. та третій – громадська діяльність в еміграції в міжвоєнний період ХХ ст. Передусім виокремлені наукові праці, які присвячувалися подіям Першої світової війни, історії створення СВУ, культурно-просвітньої діяльності членів товариств у таборах військовополонених та діяльності молодіжних організацій спортивного та парамілітарного напрямку. У 1918–1939 рр. українські громадсько-політичні діячі, науковці, які здебільшого, були одночасно й історіографами українського національного руху заклали фактологічні підвалини, теоретичні підходи, оціночні характеристики досліджуваної теми.

Ключові слова: біографістика, історіографія, інтелектуальна біографія, Василь Прохода, Перша світова війна, СВУ, парамілітарні організації, українська інтелігенція.

Nataliia KRAVETS,

orcid.org/0000-0002-7455-3236

Candidate of Historical Sciences,

Lecturer at the Department of Humanities

Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy

(Lviv, Ukraine) *kravets.natala@gmail.com*

Ihor SOLIAR,

orcid.org/0000-0003-0439-6957

Doctor of Historical Sciences, Professor,

Director

Ivan Krypyakevych Institute of Ukrainian Studies of National Academy of Sciences of Ukraine

(Lviv, Ukraine) *isoliar@ukr.net*

MILITARY AND PUBLIC ACTIVITIES OF VASYL PROKHODA (1890–1971) IN THE RESEARCH OF UKRAINIAN SCIENTISTS

The purpose of the article is to conduct a historiographic analysis of research devoted to the activities of the Ukrainian military and public and political figure, lieutenant colonel of the UNR Army, military historian Vasyl Prokhoda. The research

methodology is interdisciplinary in nature, but is primarily based on the structural-functional systematic analysis of historiographic facts and the method of critical analysis of documentary material. Scientific novelty: the article presents a historiographic analysis of the activities of Vasyl Prokhoda – a well-known military, political and public figure, whose activities during the First World War and the post-war period are not properly reflected in Ukrainian and foreign studies.

The study of relevant historiographic sources gives grounds to distinguish three historiographic periods, inseparable from the general trends in the development of domestic historical science and society. The chronological boundaries of the first period, the military-political activity of V. Prokhoda during the First World War cover 1914–1918, the second post-war period 1919–1921 and the third – public activity in emigration in the interwar period of the twentieth century. First of all, scientific works are distinguished that were devoted to the events of the First World War, the history of the creation of the Ukrainian Volunteer Army, the cultural and educational activities of members of societies in prisoner of war camps and the activities of youth organizations of a sports and paramilitary direction. In 1918–1939. Ukrainian public and political figures, scientists, who were mostly also historiographers of the Ukrainian national movement, laid the factual foundations, theoretical approaches, and evaluative characteristics of the topic under study.

Key words: biography, historiography, intellectual biography, Vasyl Prokhoda, World War I, SVU, paramilitary organizations, Ukrainian intelligentsia.

Постановка проблеми. У роки незалежності України об'єктом численних наукових досліджень в історичній науці стала громадсько-політична та військова діяльність представників української еліти ХХ ст. Серед них помітною постаттю був Василь Прохода (1890–1971) – український військовий, громадсько-політичний діяч, підполковник Армії УНР, військовий історик. Історіографічний аналіз літератури років Першої світової війни, післявоєнного періоду та перебування Василя Проходи в еміграції – час найактивнішої його військової та громадської діяльності – запорука подальшого поглибленого вивчення та з'ясування досі нерозкритих аспектів багатогранної діяльності підполковника армії УНР, який як і десятки тисяч найактивніших українських громадян боровся за свою державу.

Мета статті – здійснити історіографічний аналіз праць, присвячених діяльності Василя Проходи.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи дослідження першого тематичного періоду зауважимо, що уже в 1914 р. В. Прохода був направлений на австро-угорський фронт Першої світової війни проте 27 січня 1915 р. уперше потрапив до австрійського полону. У таборі полонених старшин російської армії спершу в Терезині (Чехія) був одним із засновником «Малоруской» бібліотеки та драматичного гуртка. У 1917 р. ці гуртки в національно-культурній співпраці з Союзом Визволення України були одними з перших, які включились до українізації старшинського табору в Юзефові. Згодом, перебуваючи у полоні в таборі для військових Терезієнштадт був одним з ініціаторів створення українських громад та формування у 1918 р. в таборі Йозефштадт 1-ї козацько-стрілецької (Сірожупанної) дивізії. Окремі фрагменти його біографії частково відображені у низці науково-публіцистичних працях українських та іноземних учених.

У роки Першої світової війни з'явилися дослідження Л. Цегельського (Цегельський,

1917: 70–74), В. Томашівського (Томашівський, 1929: 89–94), М. Лозинського (Лозинський, 1927: 124), М. Возняка (Возняк, 1915: 1–2), О. Скоропис-Йолтуховського (Скоропис-Йолтуховський, 1916: 312), (Скоропис-Йолтуховський, 1918: 113), Т. Меленя (Мелень, 1915: 8–9), які присвячувалися українським громадсько-політичним організаціям (СВУ, ЗУР), першим національним військовим формуванням.

На особливу увагу заслуговують праці К. Левицького (Левицький, 1929–1930: 776), (Левицький, 1926: 736) та О. Назарука (Назарук, 1936: 216), (Назарук, 1924: 212), в яких із певним відбитком суб'єктивізму продемонстровано зародження українського національного руху в Галичині та його взаємозв'язок із Наддніпрянщиною. Політики намагалися об'єктивно висвітлити діяльність СВУ у таборах військовополонених та показати значення українських військових формувань у тодішньому в суспільно-політичному житті.

Особливості формування національної свідомості українців Російської імперії яскраво проілюстрував В. Дорошенко (Дорошенко, 1935: 50–66; Дорошенко, 1928: 8–12). Автор показав постійні прагнення українського народу до самостійності. «У 1917 р перетворився український народ із сирої етнографічної маси в новочасну націю», – писав він. Того ж року побачила світ «Пам'яткова книжка Союзу Визволення України і Календар на 1917 р.» (Пам'яткова, 1917: 388) – збірник статей про культурне, економічне й політичне життя українського народу по обидві сторони австрійсько-російського кордону.

Член СВУ І. Бочковський у розвідці «Національна справа» (Бочковський, 1918: 15–17) ґрунтовно проаналізував зв'язки між національним самовизначенням та політичною самостійністю народів, уважав національну справу поряд із соціальною однією з найважчих проблем нової доби. Чималий внесок у розробку проблем дотичних

із досліджуваною здійснив В. Липинський який вважав українську національну ідею головним чинником об'єднання всіх українських земель в єдиній національній державі, а боротьбу за державний суверенітет – найважливішим вихідним пунктом політичної програми самостійницьких і народно-демократичних сил (Липинський, 1919).

У повоєнні роки розпочався новий етап у вивченні військово-політичної діяльності В. Проходи. Багато уваги цій темі приділяли колишні діячі СВУ, «сірожупанники», відомі українські громадсько-політичні діячі. Назвемо передусім наукові дослідження В. Дорошенка (Дорошенко, 1936: 99), М. Стахів (Стахів, 1925: 40) та М. Грушевського (Грушевський, 1991: 240). Останній, зокрема, одним із перших почав розглядати Україну як національно-державний організм із давньою історією, визначив витоки української самостійності та державності.

У ґрунтовних дослідженнях М. Голубця (Голубець, 1934: 85), О. Назарука (Назарук, 1936: 216), С. Томашівського (Томашівський, 1929: 89–94) окрім історії українського національного руху та громадсько-політичного життя, розглянуто історію заснування СВУ, ЗУР, їх політичну діяльність у справі вирішення українського питання, національного освідомлення та культурно-освітньої діяльності у таборах військовополонених і серед українського населення на Волині. Водночас у цей період з'явилися публікації про розвиток українського самостійницького руху, українську національну революцію, наддніпрянську еміграцію, її співпрацю з галичанами (Бочковський, 1918: 15–17), (Дорошенко, 1914: 214).

Військово-політична діяльність В. Проходи не була предметом спеціального дослідження науковців та громадсько-політичних діячів української діаспори, однак В. Верига (Верига, 1998: 524), (Верига, 1994: 45–46), В. Гришко (Гришко, 1979: 49–66), Т. Гунчак (Гунчак, 1993: 288), Р. Млиновецький (Млиновецький, 1994: 571), І. Нагаєвський (Нагаєвський, 1993: 413), Є. Пастернак (Пастернак, 1932: 61–76), С. Наріжний (Наріжний, 1942: 372; Наріжний, 2008: 237), досліджуючи історію національно-визвольних змагань, вчені подали загальні оцінки діяльності культурно-просвітньої діяльності СВУ, визначили особливості бойового шляху «сірожупанників», до яких належав В. Прохода.

У діаспорі побачили світ й окремі розвідки, які безпосередньо стосувалися військової діяльності В. Проходи – Л. Битковський опублікував працю «Пам'яті полковника Василя Проходи» (Битковський, 1971: 4), «Василь Хомич Прохода

(1890–1971): Біобібліографічні матеріали» (Битковський, 1974–1975: 92–115), невідомий автор присвятив В. Проході працю «Підполковник Василь Прохода (1890–1971)» (Підполковник, 1972: 89–93).

Про В. Проходу йдеться також у праці «Вождь та військо (Збірник пам'яті С. Петлюри (1879–1926)» (Збірник, 1930: 109–149), у дослідженнях Й. Мандзенко «Сірожупанники. Табір полонених українських старшин у Йозефштадті, Австро-Угорщина» (Мандзенко, 1966: 6–7), А. Пузицького «Бої Сірих за Коростень. Рік 1919» (Пузицький, 1930: 80–84), П. Дубрівного «Сірожупанники (Перша Українська стрілецько-козацька дивізія)» (Дубрівний, 1964: 45–48).

Українська радянська історіографія 40–80-х рр. XX ст. розглядала національно-визвольний рух лише з позицій класової боротьби, а українську національну революцію – ілюзорною альтернативою «радянській державності» в Україні. Історичну школу, що сформувалася в Україні у 20-х рр., було розгромлено, а її представників, які мали сміливість самостійно мислити і віддавали належне об'єктивному висвітленню фактів, усунуто від наукової роботи, а згодом – репресовано. Від істориків вимагали тільки обґрунтувати лєнінську концепцію про «буржуазність» та «контрреволюційність» українських партій та урядів, висвітлювати «соціалістичний» характер революційних подій і перетворень в Україні.

Окремі аспекти досліджуваної теми проаналізовано в узагальнюючих працях з історії України, однак без авторських концептуальних змін. Історики переконували, що «народні маси» не сприймали національних гасел, заперечували більш вільний національний розвиток українців в Австро-Угорщині, ніж у Росії, зазначали, що галичани й буковинці прагнули до возз'єднання з українським народом тільки у складі Росії. У цих публікаціях наголошено, що національно-визвольний рух не відображав суспільних інтересів і прагнень більшості народу, був контрреволюційним за своїм характером, а діяльність керівників українського національного руху трактувалося як антинародна. СВУ характеризували як «шпигунський розвідувально-диверсійний центр», який українські буржуазні націоналісти створили на кошти спецслужб Австро-Угорщини та Німеччини.

Починаючи із 1990-х рр. розпочався новий етап осмислення національного руху та діяльності політичних партій, становлення самостійності України. Науковці поглибили інтерес до окремих складових досліджуваної теми. Зауважмо, що у цей період з'явилася й поодинокі праця, яка безпосередньо присвячувалася В. Проході – Р. Коваль

у 2007 р. опублікував дослідження «Тернистий шлях кубанця Проходи: До історії 1-ї Сірої, 2-ї Волинської і 3-ї Залізної дивізій Армії УНР» (Коваль, 2007: 76).

«Українську державу в 1917-му та в подальших роках творили українці різних земель, не лише наддніпрянці та галичани, – писав Р. Коваль. – Активну участь у державному будівництві та формуванні збройної сили українського народу взяли й кубанці. В лавах Армії УНР та повстанських загонів вони виконували свій обов'язок перед Батьківщиною. Одним із тих, хто до кінця пройшов страдницький шлях служіння народові, був і підполковник Армії УНР, історик та журналіст, уродженець Кубані Василь Прохода. Його біографія настільки багата на драматичні події, що можна було б зняти на їхній основі багатосерійний пригодницький кінофільм» (Коваль, 2007: 76). Військово-політичну діяльність В. Проходи частково проаналізована І. Срібняком (Срібняк, 1997: 139–152).

Історію та етапи формування наддніпрянської політеміграції напередодні Першої світової війни досліджують І. Патер (Патер, 1996: 291–303), (Патер, 1997: 141–162) та Л. Качмар (Качмар, 2002: 257). Останній, зокрема, вважає, що «вплив галицького середовища і загострення міжнародної ситуації призвели до утвердження серед частини емігрантів ідеї повної незалежності України». У монографії І. Патера «Союз Визволення України: проблеми державності і соборності» (Патер, 2000: 314) розглянуто генезис української самостійницької думки, програмові засади СВУ, ставлення центральних держав до вирішення українського питання (Патер, 1995: 187–200).

Політичну позицію націонал-демократів і міжпартійну боротьбу в ГУР, ЗУР і українському парламентському представництві розкрито в дослідженнях В. Расевича (Расевич, 1999: 317–330; Расевич, 1999: 253–269; Расевич, 2000: 229–242). У наукових розвідках С. Адамовича (Адамович, 2000: 120–126) проілюстровано участь наддніпрянської політичної еміграції в суспільно-політичному житті західноукраїнських земель, частково проаналізовано значення СВУ в контексті тогочасних суспільно-політичних процесів. С. Попик у монографії «Українці в Австрії 1914–1918» (Попик, 1999: 235) досліджує найважливіші напрями політики австрійського уряду в українському національному питанні того часу.

Окремі аспекти зв'язків наддніпрянської політеміграції з українськими політичними партіями і громадськими організаціями Галичини та Буковини розглянуто в дослідженнях Й. Черномаза (Черномаз, 1996: 70–78), І. Михальського

(Михальський, 1995: 20), О. Рєнта (Рєнт, 2003: 334), О. Сухого (Сухий, 1999: 226). Загальну картину суспільно-політичного життя на цій українській території із залученням великої джерельної бази комплексно висвітлено у монографії О. Рєнта і О. Сердюка «Перша світова війна і Україна» (Рєнт, Сердюк, 2004: 480).

Суспільно-політичні процеси в Галичині на тлі польсько-українського протистояння відображено в монографії О. Красівського (Красівський, 1998: 304). М. Кравець одним із перших у пострадянській історичній науці звернувся до дослідження становища Холмщини і Підляшшя у роки Першої світової війни (Кравець, 1993: 183–187). Згодом Б. Бернадський дослідив політику блоків держав, що воювали щодо Волині, охарактеризував соціально-економічні та громадсько-політичні процеси в регіоні протягом серпня – лютого 1917 р. Окрім цього, у статтях В. Бернадського (Бернадський, 1999: 19), (Бернадський, 1998: 85–87) і Б. Заброварного (Заброварний, 1998: 212–213) досліджено деякі аспекти співпраці стрільцтва і Бюро культурної помочі. О. Каліщук зробила спробу розкрити питання діяльності представників Галичини на теренах Волині в роки Першої світової війни (Каліщук, 2000: 74–79).

У період незалежності України з'явилися окремі енциклопедичні статті, які відображають багатогранну діяльність В. Приходи, з-поміж яких виокремимо статті Т. Вронської (Вронська, 2012: 50) та Я. Тинченка «Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921)» (Тинченко, 2007: 536; Тинченко, 2011: 355).

Військова та військовопідготовча праця молодіжних організацій Галичини у роки Першої світової війни та міжвоєнний період ХХ ст. – предмет дослідження О. Дем'янюка («Військовопідготовча діяльність українських молодіжних організацій Галичини напередодні та в роки Першої світової війни» (Дем'янюк, 2004: 20), «Товариство «Сокіл»: трансформація з фізкультурно-спортивних у військовопідготовчі організації галицької молоді» (Дем'янюк, 2003: 82–83)) та В. Виздрика («Військово-патріотична діяльність УВО-ОУН серед української молоді Галичини (1920–1939 рр.)» (Виздрик, 2004: 18)).

Проблема національно-патріотичного виховання української молоді – одна із центральних тем тогочасної української історіографії. Монографії О. Дем'янюка «Український молодіжний рух Західної України: від зародження до боротьби за Українську державність» (Дем'янюк, 2007: 18), І. Шумського «Молодіжний рух у Західній Україні (1920–1939)» (Шумський, 2002: 184) присвячу-

валися інституційному оформленню молодіжних інституцій.

Висновки. Таким чином, в українській історіографії накопичилася чимала кількість наукових досліджень, які присвячувалися Першій світовій війні, революційним подіям на українських землях 1917–1921 рр., молодіжним організаціям спортивного та парамілітарного напрямку, проте військово-політична та національно-просвітницька діяльність В. Проходи у цих працях вивчена на поверхневому рівні, а окремі тематичні ніші його біографії залишаються не відображені й сьогодні. Вивчення релевантних історіографічних джерел

дає підстави виокремити три історіографічні періоди, невіддільні від загальних тенденцій розвитку вітчизняної історичної науки та суспільства. Хронологічні межі першого періоду, військово-політична діяльність В. Проходи у роки Першої світової війни охоплюють 1914–1918 рр., другий післявоєнний період 1919–1921 рр. та третій – громадська діяльність в еміграції в міжвоєнний період ХХ ст. Перспективою подальших досліджень є аналіз закордонної історіографії історії українських визвольних змагань першої половини ХХ ст., в якій також неодноразово характеризувався діяльність В. Проходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамович С. Ідея соборності України в діяльності Союзу визволення України. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2000. Вип. 7. С. 120–126.
2. Битковський Л. Пам'яті полковника Василя Проходи. *Свобода*. 1971. № 218 (24 листопада). С. 4.
3. Биковський Л. Василь Хомич Прохода (1890 – 1971): Бібліографічні матеріали. УТІ. Наукові записки. 1974–1975. Том XXVI. С. 92–115.
4. Бернадський Б. Волинь у роки Першої світової війни: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук. Львів, 1999. 19 с.
5. Бернадський Б. Володимир-Волинський у роки першої світової війни. *Минуле і сучасне Волині. Олександр Цинкаловський і край: Зб. наукових праць ВДУ*. Луцьк, 1998. С. 85–87.
6. Возняк М. Самостійність України й інтереси почетвірного Союзу. *Вісник*. 1915. № 57–58. С. 1–2.
7. Верига В. Визвольні змагання в Україні. 1914 – 1923. У 2 т. Львів, 1998. Т. 1. 524 с.
8. Верига В. Союз визволення України (до 80 річчя створення СВУ). *Вісті комбатанта*. 1994. № 5–6. С. 45–46.
9. Вождь та військо. Збірник пам'яті С. Петлюри (1879 – 1926). Прага, 1930. С. 109–149.
10. Виздрик В. Військово-патріотична діяльність УВО-ОУН серед української молоді Галичини (1920–1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. Львів, 2004. 18 с.
11. Вронська Т. В. Прохода Василь Хомич. *Енциклопедія історії України*. Київ, 2012. Т. 9. С. 50.
12. Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть. Київ, 1991. 240 с.
13. Голубець М. Рік грози і надій. 1914. Львів, 1934. 85 с.
14. Гришко В. Шлях до соборності. *Сучасність*. Мюнхен, 1979. № 1. С. 49–66.
15. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття. Нариси політичної історії. Київ, 1993. 288 с.
16. Дорошенко В. Політичний розвиток Наддніпрянської України (Вступ до історії української національної революції: 1917–1920 рр. *Календар-альманах «Дніпро»*. Львів, 1935. С. 50–66.
17. Дорошенко В. Ювілей української революції. *Календар-альманах «Дніпро»*. Львів, 1928. С. 8–12.
18. Дорошенко В. Війна і український рух. [Б. м.], 1914. 214 с.
19. Дорошенко Д. З історії української політичної думки за часів світової війни. Прага, 1936. 99 с.
20. Дубрівний П. Сірожупанники (Перша Українська стрілецько-козацька дивізія). *За державність (матеріали до історії Війська Українського)*. Торонто, 1964. Зб. 10. С. 45–48.
21. Дем'янюк О. Військовопідготовча діяльність українських молодіжних організацій Галичини напередодні та в роки Першої світової війни: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. Львів, 2004. 20 с.
22. Дем'янюк О. Товариство «Сокіл»: трансформація з фізкультурно-спортивних у військовопідготовчі організації галицької молоді. *Військово-науковий вісник*. Львів, 2003. Вип. 5. С. 82–83.
23. Дем'янюк О. Український молодіжний рух Західної України: від зародження до боротьби за Українську державність. Луцьк, 2007. 180 с.
24. Заброварний Б., Бернадський Б. Роль Українських Січових Стрільців у культурно-освітньому відродженні на Волині у роки Першої світової війни. *Минуле і сучасне Волині*. 1998. С. 212–213.
25. Коваль Р. Тернистий шлях кубанця Проходи: До історії 1-ї Сірої, 2-ї Волинської і 3-ї Залізної дивізій Армії УНР. Вінниця, 2007. 76 с.
26. Качмар Л. Галичина в політичному житті наддніпрянських емігрантів на початку ХХ ст. Львів, 2002. 257 с.
27. Красівський О. Східна Галичина і Польща в 1918 – 1923 рр.: Проблеми взаємовідносин. Київ, 1998. 304 с.
28. Калішук О. Представники галицької інтелігенції на Волині в роки Першої світової війни. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. 2000. № 3. С. 74–79.
29. Кравець М. Проблеми Холмщини і Підляшшя напередодні і під час Першої світової війни. *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. Київ, 1993. С. 183–187.
30. Лозинський М. Уваги про українську державність. Відень, 1927. 124 с.
31. Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918. Ч. 1–3. Львів, 1929–1930. 776 с.
32. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1846–1914. Львів, 1926. 736 с.
33. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Хліборобська Україна. Відень, 1919. Зб. 1. 345 с.
34. Млиновецький Р. Нариси з історії українських визвольних змагань 1917–1918. Львів, 1994. 571 с.
35. Михальський І. Український національно-визвольний рух і розвиток ідеї української державності в роки Першої світової війни (1914 – лютий 1917 рр.): автореф. дис. канд. іст. наук. Київ, 1995. 20 с.
36. Мандзенко Й. Сірожупанники. Табір полонених українських старшин у Йозефштадті, Австро-Угорщина. *За державність*. Збірник 11. Торонто, 1966. С. 6–7.
37. Мелень Т. Український Легіон. *Вісник*. Відень, 1915. № 15–16. С. 8–9.
38. Назарук О. Галичина і Велика Україна. Львів, 1936. 216 с.

39. Назарук О. До історії революційного часу на Україні: українські політичні партії, їх союзи і теорії. Вінніпег, 1924. 212 с.
40. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. Київ, 1993. 413 с.
41. Наріжний С. Українська еміграція: Культурно-освітня праця між двома світовими війнами. Ч. 1. Прага, 1942. 372 с.
42. Пам'яткова книжка Союзу визволення України і Календар на 1917 рік. Відень, 1917. 388 с.
43. Пастернак С. Статистика українських інженерів і студентів високих технічних шкіл на західно-українських землях і еміграції (роки 1919–1932). *Перший конгрес українських інженерів*. Львів, 1932. С. 61–76.
44. Підполковник Василь Прохода (1890–1971). *Вісті комбатанта*. 1972. Ч. 1. С. 89–93.
45. Пузицький А. Бої Сірих за Коростень. Рік 1919. *За державність*. Каліш, 1930. 36. 2. С. 80–84.
46. Патер І. Союз визволення України: проблеми державності і соборності. Львів, 2000. 314 с.
47. Патер І. Наддніпрянська політична еміграція у Львові початку ХХ століття. Львів. Історичні нариси. Львів, 1996. С. 291–303.
48. Патер І. Союз визволення України та українське питання в політиці Центральних держав 1914 – 1918 рр. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 1997. Вип. 3–4. С. 141–162.
49. Патер І. Визначальна ідея СВУ. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 1995. Вип. 2. С. 187–200.
50. Попик С. Українці в Австрії. 1914–1918. Чернівці, 1999. 235 с.
51. Расевич В. Діяльність українських політичних організацій у Відні під час Першої світової війни. *Вісник Львівського університету*. 1999. Вип. 34. С. 317–330.
52. Расевич В. Зовнішньополітичні орієнтації австрійських українців (1912–1918 рр.). *Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ в Україні*. Львів, 1999. Вип. 2. С. 253–269.
53. Расевич В. Засади політичної незалежності у програмі Української національно-демократичної партії. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2000. Вип. 7. С. 229–242.
54. Скоропис-Йолтуховський О. Значення самостійної України для європейської рівноваги. Відень, 1916. 312 с.
55. Скоропис-Йолтуховський О. Табори полонених українців. Одеса, 1918. 113 с.
56. Стахів М. Як проводилася світова війна? Історія світової війни в рр. 1914–1918. Львів, 1925. 2 ч. 40 с.
57. Срібняк І. Табір полонених українців у Зальцведелі (Німеччина) у 1915–1917 роках. *Київська старовина*. 1997. № 3–4. С. 139–152.
58. Сухий О. Галичина між Сходом і Заходом. Нариси історії ХІХ – поч. ХХ ст. Львів, 1999. 226 с.
59. Томашівський С. Чи є українська національна ідея? *Під колесами історії: нариси і статті*. Берлін, 1929. С. 89–94.
60. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. І. Київ, 2007. 536 с.
61. Бочковський І. Національна справа. *Вісник політики*. 1918. № 11–13. С. 15–17.
62. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921). Кн. ІІ. Київ, 2011. 355 с.
63. Цегельський Л. Самостійна Україна. *Пам'яткова книжка Союзу Визволення України і Календар на 1917 рік*. Відень, 1917. С. 70–74.
64. Чорномаз Й. Українські політичні партії і Перша світова війна. *Вісник Харківського університету*. Харків, 1996. Вип. 1. С. 70–78.
65. Шанковський Л. Стрийські пластуни у визвольних змаганнях. Молодече життя. Мюнхен, 1946.
66. Шумський І. Молодіжний рух у Західній Україні (1920 – 1939). Тернопіль, 2002. 184 с.
67. Реєнт О., Сердюк О. Перша світова війна і Україна. Київ, 2004. 480 с.
68. Реєнт О. Україна в імперську добу (ХІХ – початок ХХ ст.). Київ, 2003. 334 с.

REFERENCES

1. Adamovych, S. (2000). Ideia sobornosti Ukrainy v diialnosti Soiuzu vyzvolennia Ukrainy [The idea of Ukrainian unity in the activities of the Union for the Liberation of Ukraine]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, (Vyp. 7), 120–126. [in Ukrainian].
2. Bytkovskyi, L. (1971, November 24). Pamiati polkovnyka Vasyliia Prokhody [In memory of Colonel Vasyl Prokhoda]. *Svoboda*, (218), p. 4. [in Ukrainian].
3. Bykovskyi, L. (1974–1975). Vasyl Khomych Prokhoda (1890–1971): Bibliografichni materialy [Vasyl Khomych Prokhoda (1890–1971): Bibliographic materials]. *UTHI. Naukovi zapysky*, XXVI, 92–115. [in Ukrainian].
4. Bernadskyi, B. (1999). Volyn u roky Pershoi svitovoi viiny [Volyn during the First World War] [Abstract of Candidate of Historical Sciences dissertation]. Lviv. 19 p. [in Ukrainian].
5. Bernadskyi, B. (1998). Volodymyr-Volynskyi u roky pershoi svitovoi viiny [Volodymyr-Volynskyi during the First World War]. In *Mynule i suchasne Volyni. Oleksandr Tsynkalovskyi i kraї: Zb. naukovykh prats VDU*. Lutsk: VDU, 85–87. [in Ukrainian].
6. Vozniak, M. (1915). Samostiinist Ukrainy y interesy pochetvirnoho Soiuzu [Independence of Ukraine and the interests of the Quadruple Alliance]. *Visnyk*, (57–58), 1–2. [in Ukrainian].
7. Veryha, V. (1998). Vyzvolni zmahannia v Ukraini. 1914–1923 [Liberation struggles in Ukraine. 1914–1923] (Vol. 1). Lviv. 524 p. [in Ukrainian].
8. Veryha, V. (1994). Soiuz vyzvolennia Ukrainy (do 80 richchia stvorennia SVU) [Union for the Liberation of Ukraine (on the 80th anniversary of the SVU creation)]. *Visti kombatanta*, (5–6), 45–46. [in Ukrainian].
9. Vozhd ta viisko. Zbirnyk pamiaty S. Petliury (1879–1926) [Leader and army. Collection in memory of S. Petliura (1879–1926)]. (1930). Praha. 109–149. [in Ukrainian].
10. Vyzdryk, V. (2004). Viiskovo-patriotychna diialnist UVO-OUN sered ukrainskoi molodi Halychyny (1920–1939 rr.) [Military-patriotic activities of UVO-OUN among Ukrainian youth of Galicia (1920–1939)] [Abstract of Candidate of Historical Sciences dissertation]. Lviv. 18 p. [in Ukrainian].

11. Vronska, T. V. (2012). Prokhoda Vasyl Khomych [Prokhoda Vasyl Khomych]. In *Entsyklopediia istorii Ukrainy* (Vol. 9). Kyiv. P. 50 [in Ukrainian].
12. Hrushevskiy, M. (1991). Khto taki ukrainsi i choho vony khochut [Who are Ukrainians and what do they want]. Kyiv. 240 p. [in Ukrainian].
13. Holubets, M. (1934). Rik hrozy i nadii. 1914 [Year of storm and hopes. 1914]. Lviv. 85 p. [in Ukrainian].
14. Hryshko, V. (1979). Shliakh do sobornosti [Path to unity]. *Suchasnist*, (1), Miunkhen. 49–66. [in Ukrainian].
15. Hunchak, T. (1993). Ukraina: persha polovyna XX stolittia. Narysy politychnoi istorii [Ukraine: The first half of the 20th century. Essays on political history]. Kyiv. 288 p. [in Ukrainian].
16. Doroshenko, V. (1935). Politychnyi rozvytok Naddniprianskoi Ukrainy (Vstup do istorii ukrainskoi natsionalnoi revoliutsii: 1917–1920 rr.) [Political development of Dnieper Ukraine (Introduction to the history of the Ukrainian national revolution: 1917–1920)]. *Kalendar-almanakh «Dnipro»*, Lviv. 50–66. [in Ukrainian].
17. Doroshenko, V. (1928). Yuvilei ukrainskoi revoliutsii [Anniversary of the Ukrainian revolution]. *Kalendar-almanakh «Dnipro»*, Lviv. 8–12. [in Ukrainian].
18. Doroshenko, V. (1914). Viina i ukrainskyi rukh [War and the Ukrainian movement]. [S. l.]. 214 p. [in Ukrainian].
19. Doroshenko, D. (1936). Z istorii ukrainskoi politychnoi dumky za chasiv svitovoi viiny [From the history of Ukrainian political thought during the World War]. Praha. 99 p. [in Ukrainian].
20. Dubrivnyi, P. (1964). Sirozhupannyky (Persha Ukrainska striletska kozatska dyvizia) [Greycoats (The First Ukrainian Rifle-Cossack Division)]. *Za derzhavnist (materialy do istorii Viiska Ukrainskoho)*, Zb. 10, Toronto. 45–48. [in Ukrainian].
21. Demianiuk, O. (2004). Viiskovopidhotovcha diialnist ukrainskykh molodizhnykh orhanizatsii Halychyny naperedodni ta v roky Pershoi svitovoi viiny [Military training activities of Ukrainian youth organizations in Galicia on the eve and during the First World War] [Abstract of Candidate of Historical Sciences dissertation]. Lviv. 20 p. [in Ukrainian].
22. Demianiuk, O. (2003). Tovarystvo «Sokil»: transformatsiia z fizkulturno-sportyvnykh u viiskovopidhotovchi orhanizatsii halyskoi molodi [The “Sokil” society: transformation from physical culture and sports to military training organizations of Galician youth]. *Viiskovo-naukovy visnyk*, (Vyp. 5), Lviv. 82–83. [in Ukrainian].
23. Demianiuk, O. (2007). Ukrainskyi molodizhnyi rukh Zakhidnoi Ukrainy: vid zarodzhennia do borotby za Ukrainsku derzhavnist [Ukrainian youth movement of Western Ukraine: from its origins to the struggle for Ukrainian statehood]. Lutsk. 180 p. [in Ukrainian].
24. Zabovarnyi, B., & Bernadskiy, B. (1998). Rol Ukrainskykh Sichovykh Striltsiv u kulturno-osvitnomu vidrodzhenni na Volyni u roky Pershoi svitovoi viiny [The role of the Ukrainian Sich Riflemen in the cultural and educational revival in Volyn during the First World War]. *Mynule i suchasne Volyni*, 212–213. [in Ukrainian].
25. Koval, R. (2007). Ternystyi shliakh kubantsia Prokhody: Do istorii 1-i Siroi, 2-i Volynskoi i 3-i Zaliznoi dyvizii Armii UNR [The thorny path of the Kuban native Prokhoda: To the history of the 1st Grey, 2nd Volynian, and 3rd Iron divisions of the UNR Army]. Vinnytsia. 76 p. [in Ukrainian].
26. Kachmar, L. (2002). Halychyna v politychnomu zhytti naddniprianskykh emigrantiv na pochatku XX st. [Galicia in the political life of Dnieper Ukrainian emigrants at the beginning of the 20th century]. Lviv. 257 p. [in Ukrainian].
27. Krasivskiy, O. (1998). Skhidna Halychyna i Polshcha v 1918–1923 rr.: Problemy vzaiemovydosyn [Eastern Galicia and Poland in 1918–1923: Problems of mutual relations]. Kyiv. 304 p. [in Ukrainian].
28. Kalishchuk, O. (2000). Predstavnyky halyskoi intelihtentsii na Volyni v roky Pershoi svitovoi viiny [Representatives of the Galician intelligentsia in Volyn during the First World War]. *Naukovyi visnyk Volynskoho derzhavnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Istorychni nauky*, (3), 74–79. [in Ukrainian].
29. Kravets, M. (1993). Problemy Kholmshchyny i Pidliashshia naperedodni i pid chas Pershoi svitovoi viiny [Problems of Kholm region and Podlachia on the eve and during the First World War]. In *Ukraina–Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist*. Kyiv. 183–187. [in Ukrainian].
30. Lozynskiy, M. (1927). Uvahy pro ukrainsku derzhavnist [Remarks on Ukrainian statehood]. Viden. 124 p. [in Ukrainian].
31. Levytskyi, K. (1929–1930). Istoriia vyzvolnykh zmahan halyskykh ukrainsiv z chasu svitovoi viiny 1914–1918 [History of the liberation struggles of Galician Ukrainians since the World War 1914–1918] (Parts 1–3). Lviv. 776 p. [in Ukrainian].
32. Levytskyi, K. (1926). Istoriia politychnoi dumky halyskykh ukrainsiv 1846–1914 [History of the political thought of Galician Ukrainians 1846–1914]. Lviv. 736 p. [in Ukrainian].
33. Lypynskiy, V. (1919). Lysty do bratviv-khliborobiv [Letters to brother farmers]. Khliborobskia Ukraina, Zb. 1, Viden. 345 p. [in Ukrainian].
34. Mlynovetskyi, R. (1994). Narysy z istorii ukrainskykh vyzvolnykh zmahan 1917–1918 [Essays on the history of Ukrainian liberation struggles 1917–1918]. Lviv. 571 p. [in Ukrainian].
35. Mykhalskyi, I. (1995). Ukrainskyi natsionalno-vyzvolnyi rukh i rozvytok idei ukrainskoi derzhavnosti v roky Pershoi svitovoi viiny (1914 – liuty 1917 rr.) [Ukrainian national liberation movement and the development of the idea of Ukrainian statehood during the First World War (1914 – February 1917)] [Abstract of Candidate of Historical Sciences dissertation]. Kyiv. 20 p. [in Ukrainian].
36. Mandzenko, Y. (1966). Tabir polonenykh ukrainskykh starshyn u Yozefstadi, Avstro-Uhorshchyna [Greycoats. The camp of captured Ukrainian officers in Josefstadt, Austria-Hungary]. *Za derzhavnist*, Zb. 11, Toronto. 6–7. [in Ukrainian].
37. Melen, T. (1915). Ukrainskyi Lehion [The Ukrainian Legion]. *Vistnyk*, (15–16), Viden. 8–9. [in Ukrainian].
38. Nazaruk, O. (1936). Halychyna i Velyka Ukraina [Galicia and Great Ukraine]. Lviv. 216 p. [in Ukrainian].
39. Nazaruk, O. (1924). Do istorii revoliutsiinoho chasu na Ukraini: ukrainski politychni partii, ikh soiuzy i teorii [To the history of the revolutionary time in Ukraine: Ukrainian political parties, their unions and theories]. Vinnipeg. 212 p. [in Ukrainian].

40. Nahaievskiy, I. (1993). *Istoriia Ukrainskoi derzhavy dvadtsiatoho stolittia* [History of the Ukrainian state of the twentieth century]. Kyiv. 413 p. [in Ukrainian].
41. Narizhnyi, S. (1942). *Ukrainska emihratsiia: Kulturno-osvitnia pratsia mizh dvoma svitovymi viinamy* [Ukrainian emigration: Cultural and educational work between the two World Wars] (Part 1). Praha. 372 p. [in Ukrainian].
42. Pamiatkova knyzhka Soiuzu vyzvolennia Ukrainy i Kalendar na 1917 rik [Memorial book of the Union for the Liberation of Ukraine and Calendar for 1917]. (1917). Viden. 388 p. [in Ukrainian].
43. Pasternak, S. (1932). *Statystyka ukrainskykh inzheneriv i studentiv vysokykh tekhnichnykh shkil na zakhidno-ukrainskykh zemliakh i emihratsii (roky 1919–1932)* [Statistics of Ukrainian engineers and students of higher technical schools in Western Ukrainian lands and emigration (1919–1932)]. In *Pershyi konhres ukrainskykh inzheneriv*. Lviv. 61–76. [in Ukrainian].
44. Pidpolkovnyk Vasyl Prokhoda (1890–1971) [Lieutenant Colonel Vasyl Prokhoda (1890–1971)]. (1972). *Visti kombatanta*, (Ch. 1), 89–93. [in Ukrainian].
45. Puzytskyi, A. (1930). *Boi Sirykh za Korosten. Rik 1919* [The battle of the Greycoats for Korosten. Year 1919]. *Za derzhavnist*, Zb. 2, Kalish. 80–84. [in Ukrainian].
46. Pater, I. (2000). *Soiuz vyzvolennia Ukrainy: problemy derzhavnosti i sobornosti* [Union for the Liberation of Ukraine: problems of statehood and unity]. Lviv. 314 p. [in Ukrainian].
47. Pater, I. (1996). *Naddniprianska politychna emihratsiia u Lvovi pochatku XX stolittia* [Dnieper Ukrainian political emigration in Lviv at the beginning of the 20th century]. In *Lviv. Istorychni narysy*. Lviv. 291–303. [in Ukrainian].
48. Pater, I. (1997). *Soiuz vyzvolennia Ukrainy ta ukrainske pyttannia v politytsi Tsentralnykh derzhav 1914–1918 rr.* [The Union for the Liberation of Ukraine and the Ukrainian question in the policy of the Central Powers 1914–1918]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, (Vyp. 3–4), Lviv. 141–162. [in Ukrainian].
49. Pater, I. (1995). *Vyznachalna ideia SVU* [The defining idea of the SVU]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, (Vyp. 2), Lviv. 187–200. [in Ukrainian].
50. Popyk, S. (1999). *Ukrainci v Avstrii. 1914–1918* [Ukrainians in Austria. 1914–1918]. Chernivtsi. 235 p. [in Ukrainian].
51. Rasevych, V. (1999). *Diialnist ukrainskykh politychnykh orhanizatsii u Vidni pid chas Pershoi svitovoi viiny* [Activities of Ukrainian political organizations in Vienna during the First World War]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*, (Vyp. 34), 317–330. [in Ukrainian].
52. Rasevych, V. (1999). *Zovnishnopolitychni oriiientatsii avstriiskyykh ukrainsiv (1912–1918 rr.)* [Foreign policy orientations of Austrian Ukrainians (1912–1918)]. *Materialy zasidan Istorychnoi ta Arkheohrafichnoi komisii NTSh v Ukraini*, (Vyp. 2), Lviv. 253–269. [in Ukrainian].
53. Rasevych, V. (2000). *Zasady politychnoi nezalezhnosti u prohrami Ukrainskoi natsionalno-demokratychnoi partii* [Principles of political independence in the program of the Ukrainian National Democratic Party]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist*, (Vyp. 7), Lviv. 229–242. [in Ukrainian].
54. Skoropys-Yoltukhovskiy, O. (1916). *Znachennia samostiinoi Ukrainy dla yevropeiskoi rivnovahy* [The importance of independent Ukraine for the European balance]. Viden. 312 p. [in Ukrainian].
55. Skoropys-Yoltukhovskiy, O. (1918). *Tabory polonenykh ukrainsiv* [Camps for captured Ukrainians]. Odesa. 113 p. [in Ukrainian].
56. Stakhiv, M. (1925). *Yak provodylasia svitova viina? Istoriia svitovoi viiny v rr. 1914–1918* [How was the World War conducted? History of the World War in 1914–1918] (2 parts). Lviv. 40 p. [in Ukrainian].
57. Sribniak, I. (1997). *Tabir polonenykh ukrainsiv u Zaltsvedeli (Nimechchyna) u 1915–1917 rokakh* [The camp of captured Ukrainians in Salzwedel (Germany) in 1915–1917]. *Kyivska starovyna*, (3–4), 139–152. [in Ukrainian].
58. Sukhyi, O. (1999). *Halychyna mizh Skhodom i Zakhodom. Narysy istorii XIX – poch. XX st.* [Galicia between East and West. Essays on the history of the 19th – early 20th centuries]. Lviv. 226 p. [in Ukrainian].
59. Tomashivskiy, S. (1929). *Chy ye ukrainska natsionalna ideia?* [Is there a Ukrainian national idea?]. In *Pid kolesamy istorii: narysy i statii*, Berlin. 89–94. [in Ukrainian].
60. Tynchenko, Ya. (2007). *Ofitserskyi korpus Armii Ukrainskoi Narodnoi Respubliky (1917–1921)* [Officer corps of the Army of the Ukrainian People's Republic (1917–1921)] (Book I). Kyiv. 536 p. [in Ukrainian].
61. Bochkovskyi, I. (1918). *Natsionalna sprava* [The national cause]. *Visnyk polityky*, (11–13), 15–17. [in Ukrainian].
62. Tynchenko, Ya. (2011). *Ofitserskyi korpus Armii Ukrainskoi Narodnoi Respubliky (1917–1921)* [Officer corps of the Army of the Ukrainian People's Republic (1917–1921)] (Book II). Kyiv. 355 p. [in Ukrainian].
63. Tsehelskyi, L. (1917). *Samostiina Ukraina* [Independent Ukraine]. In *Pamiatkova knyzhka Soiuzu Vyzvolennia Ukrainy i Kalendar na 1917 rik*, Viden. 70–74. [in Ukrainian].
64. Chornomaz, Y. (1996). *Ukrainski politychni partii i Persha svitova viina* [Ukrainian political parties and the First World War]. *Visnyk Kharkivskoho universytetu*, (Vyp. 1), Kharkiv. 70–78. [in Ukrainian].
65. Shankovskyi, L. (1946). *Stryiski plastuny u vyzvolnykh zmahanniakh* [Stryi plastuny (scouts) in the liberation struggles]. *Molodeche zhyttia*. Miunkhen. [in Ukrainian].
66. Shumskiy, I. (2002). *Molodizhnyi rukh u Zakhidnii Ukraini (1920–1939)* [Youth movement in Western Ukraine (1920–1939)]. Ternopil. 184 p. [in Ukrainian].
67. Reient, O., & Serdiuk, O. (2004). *Persha svitova viina i Ukraina* [The First World War and Ukraine]. Kyiv. 480 p. [in Ukrainian].
68. Reient, O. (2003). *Ukraina v impersku dobu (XIX – pochatok XX st.)* [Ukraine in the imperial era (19th – early 20th century)]. Kyiv. 334 p. [in Ukrainian].